

فهرست

فصل اول: کلیات ۱۳

درس اول: مبانی علم کلام ۱۵

۱- چستی علم کلام / ۲- موضوع و مسایل علم کلام / ۳- هدف و فایده علم کلام / ۴- ضرورت علم کلام / ۵- منابع علم کلام / ۶- روش‌های شناخت و بحث در علم کلام (استدلال عقلی - جدال احسن - خطابه) / ۷- رابطه علم کلام با سایر علوم (علم کلام و منطق - علم کلام و معرفت‌شناسی - علم کلام و فلسفه اولی - علم کلام و فلسفه دین - علم کلام و علوم تجربی - علم کلام و علوم نقلی) / ۸- تاریخ علم کلام (پیدایش و گسترش - تحولات) / ۹- فرقه‌های کلامی / خلاصه درس

درس دوم: مبانی الهیات (۱) ۳۳

۱- معرفت‌شناسی: امکان معرفت - ضرورت معرفت - روش‌های معرفت (حسی و تجربی - عقلی - شهودی و عرفانی - وحیانی - نقلی) - منابع معرفت (طبیعت - عقل - کتاب مقدس - سنت - قلب - تاریخ) / خلاصه درس

درس سوم: مبانی الهیات (۲) ۴۹

۲- هستی‌شناسی (پذیرش واقعیت هستی - مساوت واقعیت با وجود - اعتباری بودن ماهیت - اشتراک معنایی وجود - وحدت و بساطت وجود - وحدت تشکیکی وجود - سلب احکام ماهیت در حیطة وجود بما هو وجود - موجود کامل - موجود ناقص - اصل علیت - اقسام علت - رابطه وجود و ماهیت در ممکنات - تساوق عدم و نفی - تساوق وجود با شیء - تقسیم‌های وجود - تقسیم ممکنات بر حسب ماهیت - جهان‌شناسی) /
۳- معناشناسی / اصول و روش‌های فهم ماورای طبیعی (آشنایی با زبان قرآن و سنت - شناخت قواعد و روش‌های فهم متن / موانع فهم ماورای طبیعی (انس به محسوسات - محدودیت زبان بشری - آلودگی‌های درونی) / دیدگاه متکلمان مسلمان در معناشناسی مفاهیم ماورای طبیعی (ظاهرگرایی اهل حدیث و سلفیه - عقل‌گرایی معتزله - اعتدال‌گرایی امامیه - تأویل‌گرایی اسماعیلیه)

فصل دوم: مفهوم، ضرورت شناخت و اثبات وجود خدا "جل جلاله" ۶۷

درس چهارم: مفهوم و ضرورت شناخت خدا "جل جلاله" ۶۹

۱- ایده‌های الحادی (ماتریالیسم دیالکتیک مارکسیسم - اگزیستانسیالیسم الحادی - پوزیتیویسم) / ۲- اندیشه‌های شرک‌آمیز / ۳- اندیشه‌های دین‌مدارانه (تصور زرتشتیان - تصور یهودیان و مسیحیان - تصور متکلمان مسلمان (اهل حدیث - معتزله - اشاعره - امامیه) / ضرورت بحث از وجود خدا / دلایل ضرورت بحث از خدا (حس حقیقت جوئی انسان - حس کمال‌خواهی - حس سیاست‌گذاری - وجوب پرهیز از خطر احتمالی - موجه‌ترین تفسیر برای جهان هستی - ضرورت بحث از نگاه روان‌شناختی - خدا به عنوان پشتوانه اخلاق - خدا به عنوان پشتوانه قانون و لازمه حیات اجتماعی انسان - ضرورت بحث از خدا از نگاه تاریخی - خدا به عنوان متعلق تجربه عرفانی)

درس پنجم: اثبات وجود خدا (۱) ۸۹

۱- برهان‌های هستی‌شناختی (برهان صدیقین - برهان امکان و وجوب) / خلاصه درس

درس ششم: اثبات وجود خدا (۲) ۹۹

۲- دلایل انسان‌شناختی (راه‌یابی فطری / برهان نفس‌شناسی / شناخت ساختمان وجودی بدن) / خلاصه درس

درس هفتم: اثبات وجود خدا (۳) ۱۱۷

- برهان‌های جهان‌شناختی (برهان امکان و وجوب - برهان آفرینش و پیدایش (خلقت و حدوث) - برهان حرکت - برهان نظم و اتقان صنع - برهان حیات) / خلاصه درس

فصل سوم: توحید و شرک ۱۲۹

درس هشتم: توحید علمی (۱) ۱۳۱

جایگاه توحید در جهان‌بینی اسلامی / معناشناسی توحید / معناشناسی توحید / توحید در اصطلاح الهی دانان / اقسام توحید (علمی - عملی) / توحید علمی (ذاتی - صفاتی - افعالی) / ۱- توحید ذاتی

درس نهم: توحید علمی (۲) ۱۴۵

۲- توحید صفاتی / استدلال بر توحید صفاتی / ۳- توحید افعالی / ۳-۱- توحید در خالقیت / خلاصه درس

درس دهم: توحید علمی (۳) ۱۶۱

۳-۲- توحید در ربوبیت / ۳-۳- توحید در مالکیت / ۳-۴- توحید در حاکمیت و ولایت / ۳-۵- توحید در رازقیت / دیدگاه‌های متکلمان در توحید افعالی / خلاصه درس

درس یازدهم: توحید عملی ۱۷۷

۱- توحید در عبادت (معناشناسی عبادت - رابطه محبت و عبادت - مراتب عبادت - انحصار عبادت) / ۲- توحید در اطاعت (اطاعت تکلیفی - اطاعت حبی) / ۳- توحید در توکل / ۴- توحید در استعانت / ۵- توحید در شفاعت و آمرزش خواستن / دیدگاه متکلمان در توحید عملی / خلاصه درس

درس دوازدهم: آسیب شناسی تفکر توحیدی ۱۹۳

تعریف شرک / اقسام شرک (نظری، عملی) / شرک در توحید نظری (در ذات، در صفات، در افعال) / ۱- شرک در ذات (چند خدایی - خدای چندجزئی - ۲- شرک در صفات / ۳- شرک در افعال / ۳-۱- شرک در خالقیت / ۳-۲- شرک در ربوبیت / ۳-۳- شرک در مالکیت، حاکمیت و ولایت / ۳-۴- شرک در رازقیت / خلاصه درس

درس سیزدهم: آسیب شناسی توحید عملی (۱) ۲۰۵

شرک در توحید عملی / ۱- شرک در عبادت / ۱-۱- پیشینه شرک در عبودیت / ۱-۲- تقدم توحید بر شرک / ۱-۳- عوامل و انگیزه‌های شرک و بت‌پرستی (کوتاهی در بینش عقلی و حس‌گرایی - تصور مالکیت و ربوبیت غیر خدا - پیروی از شیطان و هوای نفس - شخصیت زدگی - تقلید از اقوام دیگر) / عوامل دوام و گسترش شرک در جوامع (سنت‌گرایی و پیروی از آیین پدران - رهبران)

درس چهاردهم: آسیب شناسی توحید عملی (۲) ۲۱۵

۲- شرک در اطاعت / ۳- شرک در توکل / ۴- شرک در محبت / ۵- شرک در استعانت، استشفاع و استغفار / خلاصه درس

فصل چهارم: کلیات اسماء و صفات الهی ۲۲۷

درس پانزدهم: معرفت شناسی و هستی شناسی صفات الهی ۲۲۹

۱- شناخت صفت (معنای صفت در لغت - صفت از نگاه هستی‌شناختی - صفت از نگاه معناشناختی - معنای صفت از نظر متکلمان) / ۲- اسم / صفات الهی از منظر معرفت‌شناختی / منابع شناخت، ابزار شناخت و روش شناخت صفات الهی / صفات الهی از منظر هستی‌شناختی (۱- دیدگاه ثبوتی - ۲- دیدگاه انکاری (سلبی) - ۳- دیدگاه توحیدی) / دیدگاه متکلمان در رابطه ذات و صفات / ۲۲۷

درس شانزدهم: معناشناسی صفات الهی ۲۴۳

صفات الهی از منظر معناشناختی / ۱- دیدگاه تنزیهی و سلبی / ۲- دیدگاه تشبیهی (یکسان‌انگاری معنای صفات در خدا و انسان) / ۳- دیدگاه توحیدی (هدف از وضع مفاهیم - توفیقی بودن اسماء و صفات الهی) / خلاصه درس

درس هفدهم: تقسیم صفات الهی ۲۵۹

تقسیم صفات / ۱- صفات ثبوتی و سلبی (جمال و جلال) / صفات سلبی (شبهه داشتن - نیازمندی - جوهریت، جسمیت، عرضیت - ترکیب - حلول - اتحاد - جاگیر بودن، مکان داشتن و جهت داشتن - درد و رنج لذت - رویت - ضحک و فرح) / صفات ثبوتی /
۲- صفات حقیقی و اضافی محض / ۳- صفات ذات و صفات فعل / ۴- صفات عقلی و صفات خبری / خلاصه درس

فصل پنجم: شناخت تفصیلی صفات الهی ۲۷۱

درس هجدهم: صفات ذاتی؛ حیات ۲۷۳

حیات الهی از منظر هستی شناسی / حیات الهی از نگاه معناشناسی / ویژگی های حیات الهی (سرمدیت - محیی بودن حق تعالی) / خلاصه درس

درس نوزدهم: صفات ذاتی؛ علم (۱) ۲۸۵

علم خدا از نگاه هستی شناختی / ۱- اثبات علم خدا / ۲- رابطه علم خدا با ذات و سایر صفات الهی / معناشناسی علم خدا / گستره علم خدا / ۱- علم خدا به خودش / ۲- علم خدا به ممکنات (علم به ذوات اشیاء - علم به افعال موجودات) / گستره علم الهی از نگاه آیات و روایات / ثمره معرفت به گستره علم خدا / خلاصه درس

درس بیستم: صفات ذاتی؛ علم (۲) قضا و قدر ۳۰۱

معناشناسی قضا و قدر / قدر / قضا و قدر در کلام اسلامی / تقسیمات قضا و قدر / ۱- قضا و قدر علمی و فعلی یا عینی / ۲- قضا و قدر تکوینی و تشریحی / ۳- قضا و قدر عمومی و فردی / قضای حتمی و غیر حتمی / دیدگاه متکلمان درباره قضا و قدر و رابطه آن با افعال انسان / اجل / اجل حتمی و غیر حتمی / بدا / خلاصه درس

درس بیست و یکم: صفات ذاتی؛ قدرت خدا ۳۱۹

۱- قدرت از نگاه هستی شناختی / ۱-۱- اثبات قدرت خدا / ۱-۲- ویژگی های قدرت خدا (عینیت قدرت با ذات و دیگر صفات الهی - ازلیت و ابدیت قدرت خدا - عمومیت قدرت الهی - قدرت قبل از ایجاد) / ۲- قدرت الهی از دیدگاه معناشناختی / اشکالات بحث قدرت / خلاصه درس

درس بیست و دوم: صفات ذاتی؛ اراده خدا ۳۳۱

اراده از نگاه هستی شناختی / ۱- اثبات اراده خدا / ۲- رابطه اراده خدا با ذات و فعل و سایر صفات / اراده خدا از نگاه معناشناختی / مراتب اراده خدا / ۱- اراده ذاتی خدا / ۲- اراده فعلی خدا / مراتب اراده فعلی خداوند / رابطه اراده خدا و افعال موجودات / ۳- اراده تشریحی (تکلیفی) خداوند / ویژگی های اراده خدا / خلاصه درس

درس بیست و سوم: رابطه علم، قدرت و اراده مطلق خدا با آزادی اراده انسان ۳۴۷

طرح و بررسی مسأله و دیدگاه ها / خلاصه درس

درس بیست و چهارم: صفات خبری ذات الهی ۳۵۷

۱- نفس داشتن خدا / ۲- اثبات وجه و صورت / ۳- سمع و بصر (چشم و گوش) / ۴- اثبات دست و انگشت / ۵- اثبات پا / دیدگاه اشاعره / دیدگاه معتزله / دیدگاه امامیه / خلاصه درس

درس بیست و پنجم: صفات خبری درباره ذات الهی ۳۷۱

۱- رویت خدا / دیده شدن خدا با چشم / دیده شدن خدا در قیامت / امتناع رویت / دلایل امتناع رویت / ۲- مکانمندی خدا / ۱-۲- خدا در آسمان است / ۲- استوای خدا بر عرش / ۲-۳- فرود و فراز خداوند / خلاصه درس

درس بیست و ششم: صفات فعلی خدا ۳۸۹

تکلم / کلام الهی از منظر معنا شناختی / سخن گفتن خدا با انسان / وحی رسالی و غیر رسالی / سخن گفتن از ورای حجاب / دیدگاه متکلمان / خلاصه درس

درس بیست و هفتم: صفات فعل خدا (۱) ۴۰۳

عدل الهی / عدل الهی از نگاه معناشناختی / حسن و قبح افعال / ثمره بحث در مسأله عدل الهی / گستره عدالت الهی / عدل تشریحی / تفاوت عدل و مساوات / اقسام عدالت تشریحی / تقسیم عدالت به اعتبار دنیا و آخرت / خلاصه درس

درس بیست و هشتم: صفات فعل خدا (۲) ۴۱۵

حکمت الهی / حکمت در علوم عقلی / حکمت در علوم نقلی / غایتمندی افعال الهی / حق و صدق / وعده و وعید / رضا و غضب / غضب و سخط الهی / هدایت و ضلالت / خلاصه درس

درس بیست و نهم: شروع در عالم ۴۲۹

مسأله شر و پاسخ های مسأله شر / بررسی شروع از نگاه قرآن و سنت / خلاصه درس

درس سی ام: ثمره معرفت (ایمان ، محبت و خشیت) ۴۴۱

ایمان در لغت / ایمان در اصطلاح متکلمان (تساوی ایمان با عمل - تساوی ایمان با معرفت - ترکیب علم و اقرار و عمل) / بحث در حقیقت ایمان / متعلق ایمان / مراتب ایمان / رابطه ایمان با اقرار و عمل / ثمرات ایمان / ۱- آثار فردی ایمان (آرامش درونی - اخلاق جاودان - حیات طیبه) / ۲- آثار اجتماعی ایمان / ۳- حب الهی / ۴- خشیت الهی

نمایه آیات ۴۵۵

منابع و مآخذ ۴۶۳